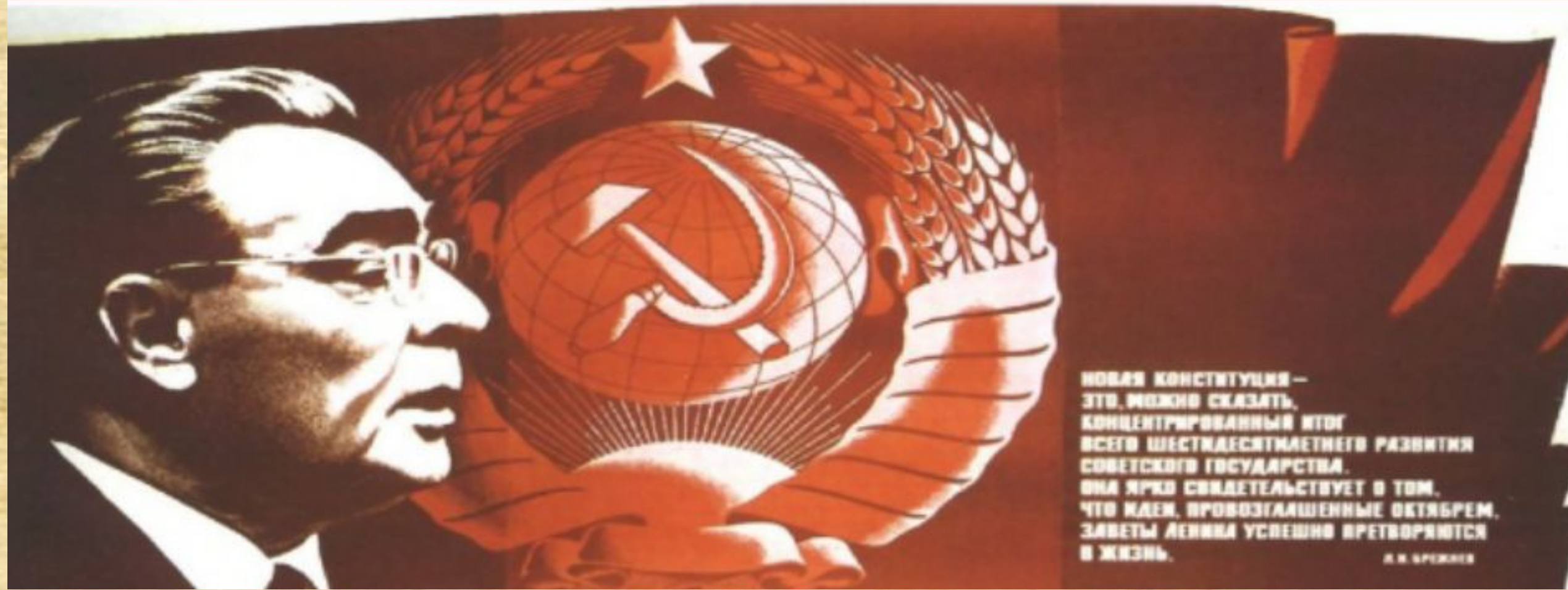

СССР

В 1964-1985 гг.

НОВАЯ КОНСТИТУЦИЯ —
ЭТО, МОЖНО СКАЗАТЬ,
КОНЦЕНТРИРОВАННЫЙ ИТОГ
ВСЕГО ШЕСТИДЕСЯТИЛЕТНЕГО РАЗВИТИЯ
СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА.
ОНА ЯРКО СВИДЕТЕЛЬСТВУЕТ В ТОМ,
ЧТО ИДЕИ, ПРОВОЗГЛАШЕННЫЕ ОКТЯБРЕМ,
ЗАВЕТЫ ЛЕНИНА УСПЕШНО ПРЕТВОРЯТСЯ
В ЖИЗНЬ.

А. В. СРЕДНИХ

План роботи

- Прихід Брежнєва
- Перші реформи
- Золота п'ятирічка
- Празька Весна
- Становище в Україні
- Курс "Стабілізації"
- Наслідки "Стабілізації"
- Досягнення української інтелігенції
- Косигинські реформи
- Початок Афганської війни

Прихід Брежнєва до влади

Після усунення Хрущова суть консервативного курсу нового керівництва визначається одним словом — «стабілізація», але Л. Брежнєв не може одразу ж розпочати жорсткий консервативний курс, йому необхідно затвердитись на посаді і зібрати свою команду.

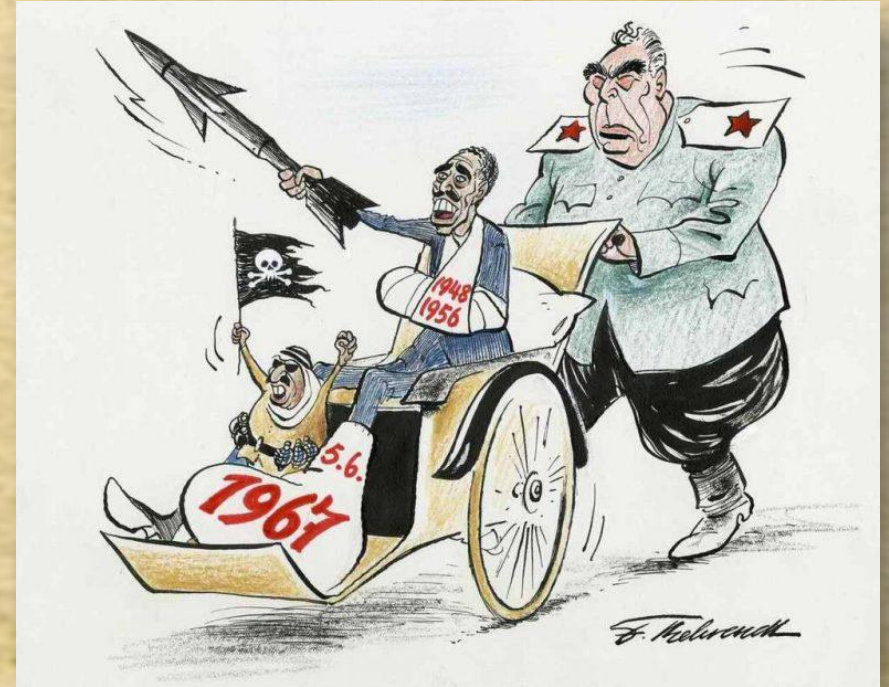
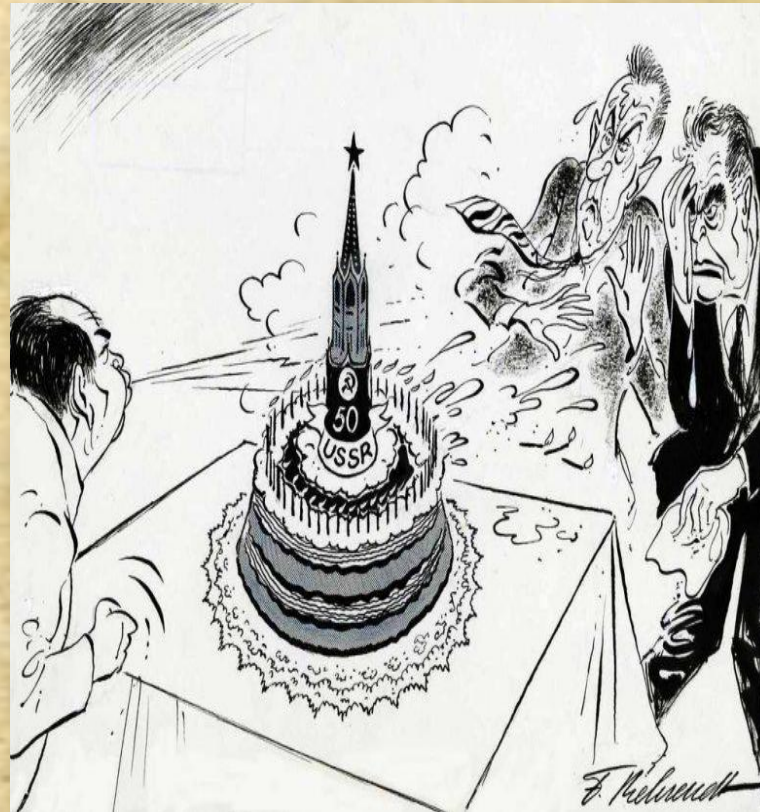
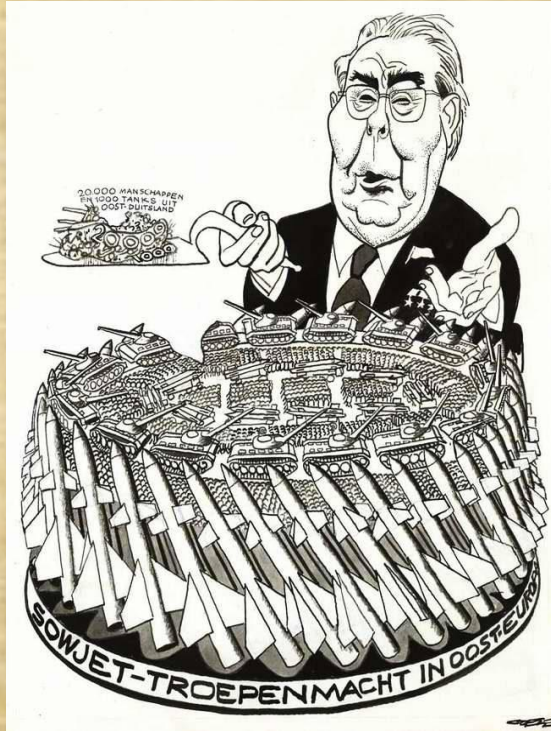
Леонід Ілліч Брежнєв

Леонід Ілліч Брежнєв

- Народився в Дніпродзержинську, в 1937 році закінчив землемірно-меліоративне училище в Курську. У 1931 році в своїй біографії Брежнєв вступає в партію. Вже через сім років стає секретарем обласного обкому.
- З початком війни займає посаду заступника начальника управління Південного фронту, служить полковником, а в 1943 році стає генерал-майором.
- У 1960 році в біографії Леоніда Ілліча Брежнєва був зайнятий черговий пост - голови Президії.
- Після участі в змові зі зміщення Хрущова, обіймає посаду голови партії. За час його керівництва партійна структура замінила собою державну.
- У 1972 році переніс інсульт, а в 1976 - клінічну смерть. Помер 10 січня 1982 року.

Карікатури на Л.Брежнєва у нідерландських журналах

Анекдоти про Л.Брежнєва

- Леонід Ілліч, яке у Вас хобі?
- Я збираю анекдоти про себе.
- І багато вдалося зібрати?
- Два з половиною табору.

- Леонід Ілліч, йдемо до комунізму, а їсти нічого!
- А в дорозі годувати ніхто не обіцяв.

- Що таке: чотири ноги, сорок зубів? - Крокодил. - А сорок ніг, чотири зуби? - Брежнєвське політбюро.

Перші реформи

Самостійність підприємств.

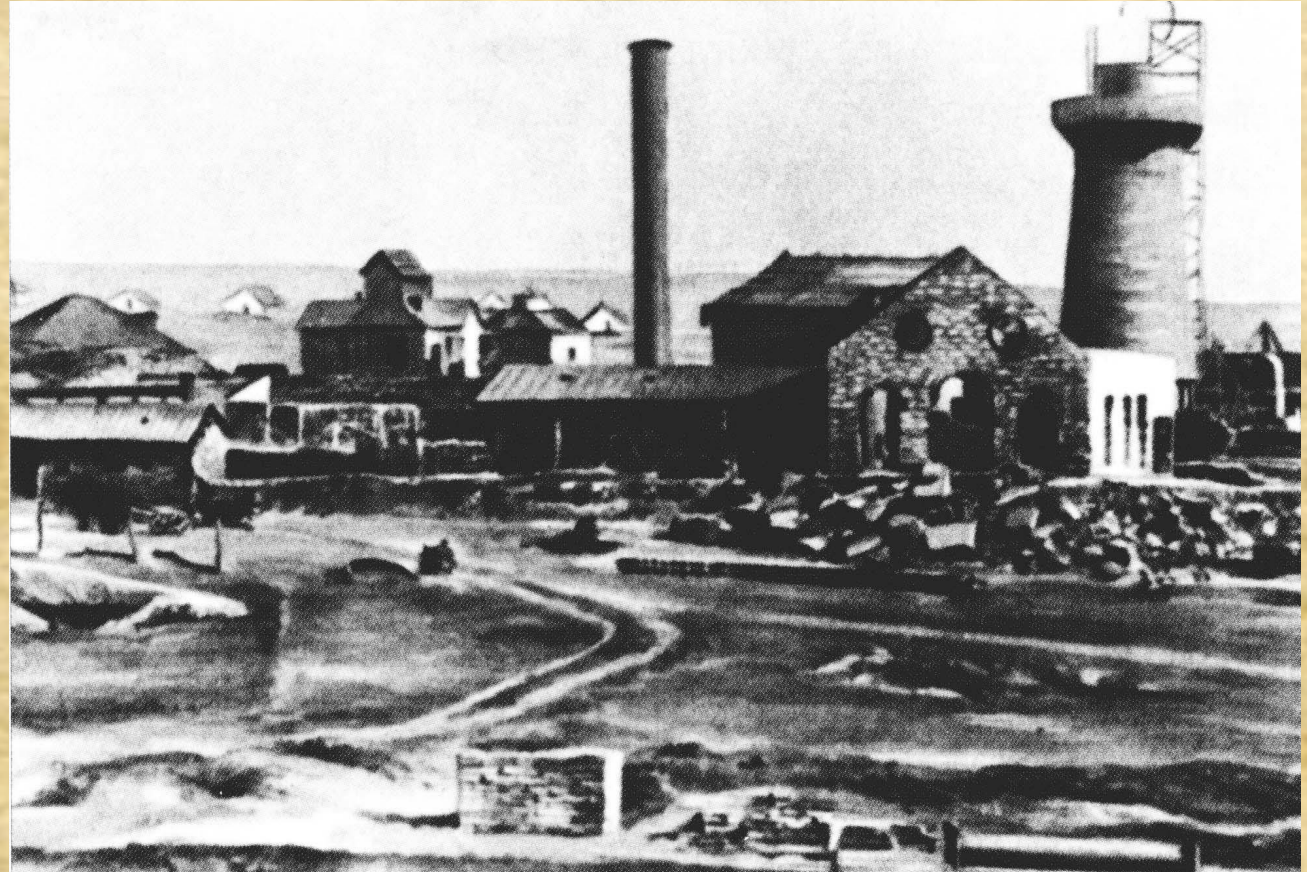
Прямі договірні зв'язки.

Встановлення обґрунтованих цін на ринку.

Матеріальне стимулювання трудового колективу.

Протиріччя реформ II половини 60-х років

Протиріччя виникло в наслідок інтенсифікування двох взаємовиключних процесів: посилення централізації в економіці та задіяння ринково-економічних регуляторів (рентабельність, прибуток, тощо).

VIII п'ятирічка (золота)

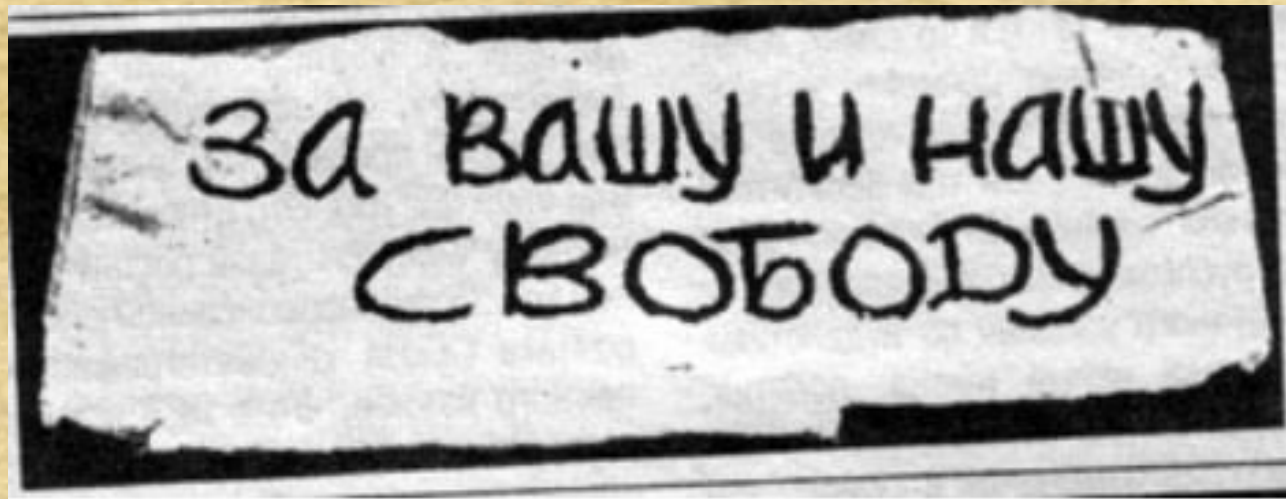
І хоча економісти називають восьму п'ятирічку «золотою», проте за офіційною статистикою, середньорічні темпи приросту головних показників економічного розвитку

України в період 1966—1970 рр. порівняно з 1961—1966 рр. не зростають, а, навпаки, знижуються:

Показники	1961—1965	1966—1970
Валовий суспільний продукт	6,9	6,7
Вироблений національний доход	7,0	6,7
Вся продукція промисловості	8,8	8,4
Капітальні вкладення	5,2	6,8
Продуктивність суспільної праці	6,4	6,1

Празька Весна(1968р.)

Це період політичної лібералізації в Чехословацькій Соціалістичній Республіці з 5 січня по 20 серпня 1968р., що закінчився введенням в країну радянських військ і військ країн Організації Варшавського договору. Несприйняття ринкового регулювання, посилення директивного планування і силового управління наприкінці 60-х років значною мірою були зумовлені бурхливими подіями «Празької весни»

Плакат «За вашу та нашу свободу»

Бюрократія

Наростаюча бюрократизація економіки, фактичне збереження авторитаризму в політиці, поява нового культу — «культу сірості» в управлінні державою призвели до появи і поглиблення кризових явищ у народному господарстві Радянського Союзу і України.

Україна-сировинна база СРСР

У 1980 р. питома вага окремих видів продукції УРСР у загальносоюзному виробництві становила :

Промислове обладнання	52,1%
Виробництво сталі	36,3%
Виробництво залізної руди	51,3%
Виробництво цукру-піску	52,4%
Виробництво вугілля	27,5%

Науково-технічна революція

В 60-ті роки у світі розгорнулася науково-технічна революція. Тоді «в науково-технічній галузі почалося те саме відставання, заради подолання якого свого часу обрали адміністрування як метод управління. Фарс історії полягав у тому, що сам ця система і стала причиною ще більшого відставання.

Командно-адміністративна система

Командно-адміністративна система не змогла пристосуватися до вимог та змін, продиктованих НТР, що, поряд з іншими факторами, стало однією з головних причин затухаючого, диспропорційного економічного розвитку.

Середньорічний приріст валового суспільного продукту в Україні:

- 1) 1961 — 1965 рр. становив 6,9 %,
- 2) 1966 — 1970 рр. — 6,7%,
- 3) 1971 — 1975 рр. — 5,6%,
- 4) 1976 — 1980 рр. — 3,4%,
- 5) 1981 — 1985 рр. — 3,5%.

Несприятлива демографічна ситуація

На той час у країні була дуже несприятлива демографічна ситуація, яка пояснювалась наступними факторами:

- Зниження приросту населення (70-ті у 2 рази; 80-ті у 4 рази).
- Міграції населення із сіл у міста (населення села знизилось на 23%).
- Динаміка вікового складу населення розвивалась по лінії старіння (співвідношення пенсіонерів до чисельності зайнятих у народному господарстві становило 1:3,8).

Вирівнювання заробітної плати

Якщо 1946 р . співвідношення між 10% трудящих, що одержали найвищі, і 10% , що мали найнижчі заробітки, становило 1:7,2, 1956 р . — 1:4,4, то 1988 р. — 1:3,5.

Отже, захисна функція заробітної плати переважала над стимулюючою.

Криза праці

Незважаючи на те, що з питання НТР було прийнято 40 постанов ЦК КПРС, а в 1976—1980 рр. — майже 200 комплексних програм розвитку народного господарства: енергетична, продовольча, меліоративна тощо, кардинальних позитивних зрушень не відбулося.

Радянські біржі праці

Використання ресурсів України

Британський вчений П. Вайлз зазначає, що Україна регулярно вносила до бюджету СРСР на 10% більше, ніж отримувала з нього. Це обумовлено зростанням питомої ваги воєнних витрат та створення нових промислових гігантів на Далекому Сході.

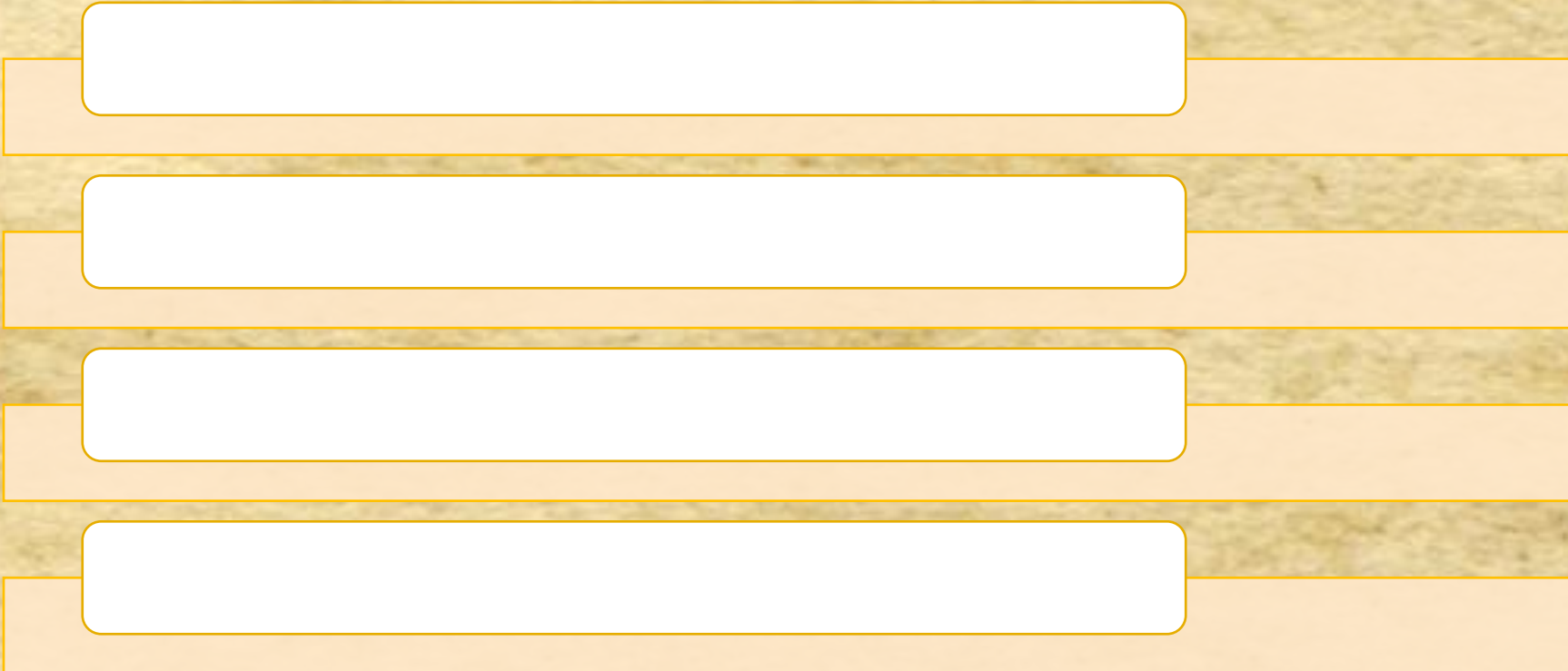
Розміщення продуктивних сил

Станом на другу половину 60-х років в Україні була ще довоєнна система розміщення продуктивних сил, лише у 60-80-х роках відбувся інтенсивний процес прирощення потужностей, що призвело до деформації економіки України (валова продукція <29%).

Економічні показники

Україна хронічно відставала за принциповими економічними показниками порівняно з іншими країнами СРСР. За темпами розвитку в період з 1960 до 1985р:

Дохід на душу населення

З наведеної таблиці видно, що кількісні показники РСФСР та БРСР вищі за середні по Радянському Союзу, а УРСР, навпаки, — нижчі.

Темпи зростання реальних доходів на душу населення по союзних республіках (1970 р. — 100%)

Регіон	1980	1985	1986
СРСР	146	162	167
РСФСР	151	168	173
Українська РСР	141	161	165
Білоруська РСР	153	173	178

Житлова проблема

Кількість осіб, що поліпшили свої житлові умови зі п'ятирічки в п'ятирічку:

VIII — 8,9 млн осіб,

IX — 8,6 млн,

X — 7,8 млн,

XI — 7,7 млн осіб.

За 1981—1985 рр. у республіці черга, що налічувала 1,5 млн осіб, не зменшилася, і на обліку за станом на 1987 р. перебувало понад 2 млн сімей.

Підміна народовладдя формальним представництвом

З одного боку, ніби демонструючи торжество народовладдя і демократії, невпинно зростала кількість народних обранців у владних структурах: 1985 р. до Верховної Ради УРСР було обрано 650 депутатів (1958 р. — 457), до місцевих рад УРСР 1980 р. Обрано 468 депутатів (1959 р. — 381 477), а з іншого — вибори проходили безальтернативно.

Погляди лідерів КПУ

КПУ в брежнєвський період очолювали два лідери, які обстоювали різні моделі розвитку республіки: П. Шелест— автономізаційну, В. Щербицький— централістську. Боротьба цих протилежних тенденцій лягла в основу протистояння «харківського» і «дніпропетровського» політичних кланів.

Петро Юхимович Шелест

Шелест Петро Юхимович (1908-1996) — партійний та державний діяч. Народився на Харківщині. Трудову діяльність почав у 1923 робітником на залізниці. З 1940 — секретар Харківського міськкому КП(б)У. З 1954 — на партійній роботі. У 1957—1962 — перший секретар Київського обкому, у 1963-1972 - перший секретар ЦК Компартії України. Був членом Політбюро ЦК КПРС (1966-1972). За переконаннями Шелест був непохитним комуністом. Водночас він сприяв самоствердженню української нації, наголошував на необхідності національно-культурного, мовного розвитку українців. Унаслідок цього був запідозрений вищим керівництвом СРСР у недостатній лояльності, усунутий з посади першого секретаря ЦК КПУ і переведений до Москви одним із заступників Голови Ради Міністрів СРСР (1972). Водночас було розгорнуто різку критику його книги «Україна наша Радянська» за «недостатній інтернаціоналізм». Невдовзі Шелест був виведений із Політбюро і відправлений на пенсію.

Володимир Васильович Щербицький

- Політична кар'єра В. Щербицького розпочалася ще за часів Й. Сталіна в Дніпродзержинську. У 36-річному віці його обирають другим, а через рік першим секретарем Дніпропетровського обкому партії. У 1961 р. його призначають головою Ради міністрів УРСР. Принципова позиція В. Щербицького, його критичне ставлення до деяких хрущовських нововведень, крутий і непоступливий характер були не до вподоби М. Хрущову. Тому в 1963 році В. Щербицького повертають до Дніпропетровська.
- В жовтні 1965 року знову очолює український уряд. У квітні 1971 року його обирають членом Політбюро ЦК КПРС. В травні 1972 року, коли В. Щербицького обирають першим секретарем ЦК Компартії України.

Початок війни в Афганістані

- Рішення ввести радянські війська до Афганістану ухвалено 12 грудня 1979 року на засіданні Політбюро ЦК КПРС і оформлено секретною ухвалою ЦК КПРС. Офіційна мета введення була — запобігти загрозі іноземного військового втручання.
- Афганська війна йшла з 25 грудня 1979 до 15 лютого 1989 року, тобто 3340 днів.
- Участь українців

Через горнило радянсько-афганської війни пройшло більше 160 000 українців. З них 2 378 загинули, в тому числі 60 вважаються зниклими безвісти або тими, що потрапили в полон.

Поранення отримали більше 8 000 українців, з них 4 687 повернулися додому інвалідами.

Із 72 осіб, удостоєних за роки «афганської» війни звання Герой Радянського Союзу, є 11 українців.

Косигінські реформи(1964-1969р.р.)

- Реформи проводилися з 1965 по 1970 рік, і отримали свою назву на честь О.М. Косигіна, голови Ради Міністрів СРСР, який займався розробкою і контролював проведення реформи в Радянському Союзі. На Заході ця реформа також відома як «Реформа Лібермана» – на честь радянського економіста Є.Г. Лібермана, який став ще одним автором основної концепції даної економічної реформи.
- Основна суть косигінські реформи полягала у впровадженні нових економічних методів управління, розширення господарської самостійності підприємств і широкому використанні інноваційних прийомів матеріального стимулювання.

Лідер СРСР – Андропов

Народився 2 червня 1914 року на території сучасного Ставропольського краю. Після закінчення навчання влаштувався працювати на верфі. У ці ж роки починається його політична кар'єра. Його обирають секретарем комсомольської організації.

- 1937 році він стає першим секретарем Ярославського обкому ВЛКСМ.
- У 1939 році Андропов вступає в ВКПб, і через рік його відправляють керувати комсомолом в Карело-Фінської ССР. Був нагороджений орденом Червоного Знамені.
- В вересні 1944 року його затвердили другим секретарем Петрозаводського міськкому, потім став другим секретарем ЦК Компартії Карелії. Близько 15 років він керував органами Державної Безпеки СРСР. Країною керував недовго, близько 15 місяців.

Основні реформи періоду Андропова

Були здійснені такі основні реформи:

- Здійснив кадрову перестановку в «верхівці» партії;
- Оголосив про початок посиленою боротьба з корупцією, яка збільшилася після Брежнєва;
- Підсилив заходи щодо зміцнення дисципліни;
- У червні 1983 року був прийнятий закон «Про трудові колективи і підвищення їх ролі в управлінні підприємствами, установами, організаціями» (але закон так і залишився номінальним, оскільки в економіці як і раніше залишалися в пріоритеті командно-адміністративні методи управління).

Андропов у народному фольклорі (анекдоти)

- Чули: Андропов руку зламав?
- Кому?

- Руки вгору. Одну опустити. Одноголосно.

За кілька днів перед смертю Брежнєв викликає Андропова до себе і питає:

- Пане Юрію, як ти думаєш, хто буде правити країною після мене?
- Думаю, я.
- Ну а якщо народ за тобою не піде?
- Ну, тоді він піде за тобою.

Досягнення української інтелігенції в науці

Освіта дедалі більше відставала від вимог часу, науково-технічного прогресу. До того ж освіта стала об'єктом форсованої русифікації.

- Загальна кількість науковців республіки на 1987 р. становила понад 213 тис. осіб, а в 1960 р. їх було лише 46 тис.

У цей час плідно працювали вчені під керівництвом

- М. Боголюбова (математична фізика),
- В. Глушкова (кібернетика)
- Л. Ландау (ядерна фізика)
- Б. Патона (зварювання металів)

Незважаючи на тиск, залишались вчені, які нестандартно підходили до вирішення наукових проблем:

- історики М. Брайчевський, О. Компан, О. Апанович, Я. Дзира
- філософ П. Копнін

Досягнення української інтелігенції в літературі

Література була вставлена у жорсткі рамки офіційно визнаного соціалістичного реалізму, все, що в них не вписувалося, піддавалося забороні та гонінням. Але й у цей час змогли народитися такі твори:

- романи О. Гончара «Собор», «Циклон»,
- М. Стельмаха «Дума про тебе», «Чотири бродяги»,
- поезія І. Драча,
- Б. Олійника,
- Д. Павличка,
- твори П. Загребельного,
- Ю. Мушкетика,
- Є. Гуцала та ін.

Досягнення української інтелігенції в мистецтві

У кіно — фільми «Білий птах з чорною ознакою» (режисер Ю. Ілленко), «В бій ідуть тільки «старики» та «Ати-бати йшли солдати» (Л. Биков), «Вавілон ХХ» (І. Миколайчук) та ін.;

У музиці — опери Г. Майбороди

і В. Губаренка, симфонії В. Кирейка і А. Штогаренка, кантати В. Рождественського і А. Філіпенка, пісні П. Майбороди, О. Білаша, І. Шамо, К. Домінчена, О. Сабадаша, В. Івасюка

Список використаних джерел

- Посібник "Історія України"-О.Бойко
- Період застою[Електронні ресурси].-Режим доступу:https://uk.wikipedia.org/wiki/Період_застою
- УРСР періоду застою[Електронні ресурси].-Режим доступу:<http://osvita.ua/vnz/reports/history/32798/>
- Період „застою” Брежнєва[Електронні ресурси].-Режим доступу:http://allref.com.ua/uk/skachaty/Period_zastoja_Brejneva
- Брежнєвський "застій"[Електронні ресурси].-Режим доступу:<http://territoryterror.org.ua/uk/history/1964-1986/>
- Україна в період наростання застійних явищ[Електронні ресурси].-Режим доступу:http://pidruchniki.com/17900110/istoriya/ukrayina_period_narostannya_zastiynih_yavisch_1965_-1985

Роботу підготували студенти групи ПА-16-1 Мостовий Федір та Ракіта Настасія